

Рівненський ліцей 28

Рівненської міської ради

Навчальна програма

«Громадянська освіта. 8 клас»

розроблена на основі модельної навчальної програми

«Громадянська освіта. 8 клас» для закладів

загальної середньої освіти

(Пометун О. І., Ремех Т. О., Сєрова Г. В.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»

(Наказ Міністерства освіти і науки України від 14. 08. 2024 р. №1138

Розробила вчитель історії

Липенець В. В.

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішенням педагогічної ради ліцею

Протокол № 1 від 29.08.2025

Голова педагогічної ради _____

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Загальна характеристика предмета «Громадянська освіта» розроблена на основі Державного стандарту базової середньої освіти, яким визначено мету громадянської та історичної освітньої галузі – розвиток особистості учня через осмислення минулого й сучасності та зв'язку між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції.

Для забезпечення відповідності програми загальноєвропейським підходам до формування змісту громадянської освіти у пропонованій програмі враховані положення та ідеї, викладені у таких документах як Глобальні цілі ООН, Декларація ООН з освіти та виховання в галузі прав людини, Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини, Рамка компетентностей для культури демократії Ради Європи.

Предмет «Громадянська освіта» належить до базового предметного циклу середньої освіти, що визначає його місце в системі шкільної громадянської та історичної освіти та з-поміж інших навчальних предметів/курсів й обумовлює необхідність врахування у змісті програми та організації освітнього процесу психолого-педагогічних особливостей дітей 13–14 років, рівня їхніх громадянознавчих знань і розвитку предметних та міжпредметних умінь, урізноманітнення видів навчальної діяльності, що відображено у вимогах до обов'язкових результатів навчання учнів за Державним стандартом базової середньої освіти.

З огляду на вищезазначене, **метою навчання предмета «Громадянська освіта»** у 8 класі, узгодженою з метою освітньої галузі, є розвиток в учнівства національної і громадянської ідентичностей, патріотизму, почуття власної гідності, активної громадянської позиції, відданості цінностям українського народу, Європейського Союзу й інших демократичних країн, прихильності ідеям миру, демократії, прав і свобод людини й громадянина.

Завданнями предмета, спрямованими на досягнення мети, є:

- усвідомлення учнями власної громадянської та національної ідентичностей, приналежності до української нації як самобутньої спільноти та української держави, здатності виявляти громадянську стійкість, патріотизм і відданість Україні;
- оволодіння основами знань про принципи й цінності демократичного громадянського суспільства, життя і діяльність людини в ньому, роль і функції демократичної держави, можливості й способи впливу громадян на життя громади і політику держави;
 - набуття вмій і навичок, формування поглядів і цінностей, інших особистих якостей, пов'язаних з ідеями демократії, верховенством права, справедливості, рівності, прав людини, добробуту, усвідомлення рівних прав і можливостей;
- формування шанобливого і толерантного ставлення до культури і традицій інших народів; громадянської та соціальної активності й відповідальності особистості, активної громадянської позиції, здатності до колективної діяльності та прийняття колективних рішень; досвіду громадянських дій;
- розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь учнів, реалізація вимог до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі, визначених Державним стандартом базової середньої освіти.

Компетентнісний потенціал освітньої галузі реалізовуватиметься через активну діяльність учнів, спрямовану на розвиток на навчальних заняттях ключових компетентностей, сформованих умінь, ставлень, базових знань. У результаті опанування предмета «Громадянська освіта» учні мають засвоїти основні категорії та поняття, що становлять

логічну частину базових знань освітньої галузі, за змістовими лініями «Людина і природа», «Людина і світ матеріальних речей», «Людина і суспільство», «Людина і влада», «Людина і світ уявлень та ідей» укладених у складниках змісту предмета та в очікуваних результатах навчання учнів.

Особливості змісту і структури предмета, методики проведення занять

Розвиток громадянського суспільства та демократії в Україні, послідовна інтеграція української держави в систему європейських і світових цінностей потребує формування в учнів знань, умінь, навичок, ставлень і цінностей, необхідних для підтримки, захисту й просування цих ідей, розвитку громадянськості як інтегрованої риси особистості.

Зміст предмета «Громадянська освіта» покликаний надати учням цілеспрямований і змістовний навчальний досвід, що відображатиме сучасні реалії життя суспільства і сприятиме розвитку відповідних якостей і компетентностей особистості. Зміст «Громадянської освіти» у 8 класі побудовано на основі міждисциплінарної інтеграції знань з політології, соціології, соціальної психології, культурології, права тощо, які складають основи громадянознавчих знань.

Зміст предмета структурований за такими темами:

1. Ідентичність та цінності громадян України
2. Україна – демократична держава
3. Соціальна активність громадян
4. Інформаційна діяльність в демократичній державі

Очікувані результати навчання зорієнтовані на формування/розвиток відповідних компетентностей і наскрізних умінь здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти у логічному поєднанні знаннєвого, діяльнісного й смислового компонентів. Подані в програмі формулювання очікуваних результатів навчання учнів є комплексними – один і той самий результат може бути досягнутий як залученням учнів до різних видів навчальної діяльності, так і засвоєнням ними громадянських знань і цінностей. Зміст предмета складається з тем, що містять переліки питань без розподілу на окремі навчальні заняття. Вчитель, орієнтуючись на вимоги щодо очікуваних результатів, самостійно визначає назву теми, кількість і перелік питань до кожного навчального заняття залежно від умов організації освітнього процесу, пізнавальних можливостей окремих учнів і класного колективу в цілому, індивідуального стилю викладання тощо. Визначення основних видів навчальної діяльності та їх повторюваність слугує основою технології навчання здобувачів освіти, адже постійне залучення учнів в активну різноманітну діяльність може забезпечити реальне досягнення планованих програмових результатів. Кожний вид навчальної діяльності формує/розвиває їхні компетентності й наскрізні вміння.

З урахуваннями теми навчального заняття програмою рекомендовано включати в освітній процес такі **види навчальної діяльності учнів**:

- пошукові завдання, серед яких: опрацювання поняттєво-термінологічного апарату громадянської освіти, з'ясування сутності понять за допомогою текстів із різних джерел, вправи на застосування понять (формулювання речень/прикладів застосування понять, тверджень і аргументів з наведеними поняттями, створення «хмар» слів, ігор, кросвордів, тестів з відповідними поняттями та ін.); осмислене читання текстів різних типів; пошук інформації щодо теми у різних джерелах (підручнику, довідниках, інтернет-джерелах тощо), систематизація, оцінювання якості та достовірності інформації тощо; систематизація здобутої інформації за допомогою схем, таблиць, інфографіки тощо;
- завдання з розвитку критичного та системного мислення: аналіз, порівняння і оцінка інформації різноманітних джерел; формулювання запитань до джерела в цілому та поданої в ньому інформації, розрізнення в ньому фактів і суджень; виявлення інформаційних маніпуляцій, оцінка достовірності, надійності та повноти запропонованих/знайдених джерел

та їх інтерпретацій; висловлювання власної думки, позиції та її аргументування; аналіз життєвих ситуацій, кейсів, які відображають коло проблем суспільного життя;

- творчі завдання: створення нових навчальних продуктів, в яких поєднані набуті знання, вміння та особистісні погляди на життя суспільства; - дискусії й дебати з обговорення проблемних та контрверсійних питань суспільного життя: висловлення власних суджень щодо подій, явищ, процесів, вчинків людей, підбір аргументів для захисту власної позиції, участь в обговоренні з дотриманням правил дискутування, діалоги з переконанням інших.

Пропоновані програмою зміст та види навчальної діяльності уможливають урізноманітнення організації діяльності учнів, забезпечуючи при цьому академічну свободу і творчість учителя.

№	Дата	Тема	Очікувані результати навчання	Види навчальної діяльності
1.		Вступ. Структура курсу «Громадянська освіта 8 клас»	Учень / учениця: – виокремлює основне і другорядне в тексті - обґрунтовує користь обміну досвідом та взаємонавчання; пояснює значення освіти в житті людини	Робота з підручником Запис власних міркувань Обговорення в парах чи групах Формулювання запитань до тексту
Тема I. ІДЕНТИЧНІСТЬ І ЦІННОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ (4 год.)				
2.		Ідентичність людини. Види ідентичностей. Громадянська ідентичність.	Пояснює сутність понять «ідентичність», «громадянська ідентичність»; визначає власні ідентичності, сильні та слабкі сторони; формує шляхи самовдосконалення.	Самодослідження, ментальна карта, рольова гра «Ми – громадяни України».
3.		Особисті цінності. Цінності громадян України	Пояснює значення особистих і колективних цінностей; визначає взаємозв'язок цінностей та поведінки; висловлює ставлення до патріотизму, соціальної згуртованості, відповідальності.	Робота з джерелами, створення презентації, дискусія.
4.		Активна громадянська позиція	Пояснює взаємозв'язок громадянської ідентичності та активної позиції; наводить приклади проявів; аргументує значення прав людини як загальнолюдської цінності.	Дебати, аналіз прикладів з новин, мультимедійний продукт.
5.		Узагальнення знань з вивченого розділу	Узагальнює знання про ідентичність, цінності, громадянську позицію; формує висновки	Завдання для закріплення знань і вмінь.
Тема II. УКРАЇНА – ДЕМОКРАТИЧНА ДЕРЖАВА (4 год.)				

6.		Права і свободи людини і громадянина. Обов'язки громадян України .	Пояснює види прав людини; знає міжнародні документи; розрізняє права і обов'язки громадянина; наводить приклади порушень прав.	Робота з Конституцією, аналіз прикладів, інфографіка
7.		Демократія та громадянська участь. Громадянська відповідальність	Пояснює принципи демократії; характеризує розподіл влади; розрізняє пряму та представницьку демократію.	Складання схеми, робота з відео, дебати
8.		Демократія й самоврядування	Називає форми громадянської активності; пояснює зв'язок між участю громадян і розвитком демократії. Характеризує роль виборців у формуванні органів державної влади та місцевого самоврядування	Симуляція виборів, моделювання громадських слухань.
9.		<i>Урок узагальнення знань з вивченого розділу</i>	Узагальнює знання про права людини, демократію, участь громадян у владі.	Завдання для закріплення знань і вмінь.
Розділ III. СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ГРОМАДЯН (4 год.)				
10.		Різноманітність суспільства. Міжкультурне спілкування. Толерантність. Інклюзія	Пояснює принципи толерантності; наводить приклади різноманітності як ресурсу; розробляє правила комфортного співіснування.	Інтерактивні вправи, анкетування, словник різноманітності.
11.		Нетерпимість і утиски, їх наслідки. Протидія утискам за певною ознакою. Подолання дискримінації.	Аналізує причини та наслідки дискримінації; пропонує способи протидії; розпізнає стереотипи.	Рольові ігри, аналіз медіаповідомлень, постер «Проти дискримінації».
12.		Соціальні ініціативи та проекти Волонтерство, донорство Сталий розвиток: від людини до громади та держави Особиста відповідальність за збереження довкілля.	Наводить приклади волонтерських програм; визначає власні можливості залучення; пояснює значення Цілей сталого розвитку. Називає і наводить приклади екодружньої до довкілля поведінки лю дей, критично оцінює надмірність потреб і перебільшене споживання, визначає для себе власні моделі поведінки і щоденні	Буклет, дослідження проблем громади.

13.		Урок узагальнення знань з вивченого розділу	звички суголосні з потребами сталого розвитку України Узагальнює знання про толерантність, недискримінацію, волонтерство.	Завдання для закріплення знань і вмінь.
Розділ IV. ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ (4 год.)				
14.		Свобода слова, прозорість і доступність інформації в демократичній державі. Вплив медіа на суспільство та громадян.	Пояснює роль медіа; визначає достовірність джерел; складає список використаних джерел, дотримуючись академічної доброчесності.	Аналіз статей, створення глосарію, критичне читання.
15.		Пропаганда, маніпуляції свідомістю	Розпізнає ознаки пропаганди та маніпуляцій; пояснює, як протидіяти.	Аналіз медіатекстів, порадник, дискусія.
16.		Інформаційна війна. Критичний аналіз інформації та медіатекстів громадянами. Приватність та безпека у віртуальному світі	Пояснює поняття «інформаційна війна»; визначає правила безпеки у цифровому середовищі; знає, як протидіяти булінгу онлайн.	Презентація, обговорення, розробка правил безпеки.
17.		Узагальнення знань з теми 4 та курсу	Узагальнює знання з курсу; робить висновки про значення громадянської освіти.	Рефлексія, підсумкова дискусія, онлайн-тестування.

Оцінювання навчальних результатів учнів із предмета «Громадянська освіта» у 8 класі

Основою оцінювання здобувачів освіти з предмета є передбачені модельною навчальною програмою очікувані результати навчальної діяльності або складники ключових компетентностей і наскрізних умінь, що мають формуватись/розвиватись під час навчання як-от: мінімальний обсяг знань, обов'язковий для засвоєння учнем відповідно до його індивідуального розвитку та пізнавальних можливостей; основні вміння та навички, формування/розвиток яких передбачено модельною навчальною програмою; формування ціннісного ставлення учня до історичних і суспільно значущих явищ, процесів і подій, які він досліджує.

Діяльність учителя з оцінювання учнів має здійснюватися шляхом поточного (формувального) і підсумкового оцінювання. **Поточне формувальне оцінювання** учнів під час навчального заняття передбачає дотримання вчителем таких етапів (кроків):

1) формулювання вчителем (разом з учнями) очікуваних результатів навчального заняття;

- 2) визначення вчителем (разом з учнями) критеріїв і показників оцінювання;
- 3) обрання стратегій, процедур та шкали оцінювання; 4) виконання оцінювання вчителем та/або самооцінювання/взаємооцінювання учнів.

Підсумкове оцінювання дає змогу перевіряти й оцінювати результати роботи учнів:

- 1) по закінченні засвоєння матеріалу теми програми;
- 2) наприкінці семестру. Оцінка результатів навчання учнів може бути якісною (виражається вербально) та кількісною (позначається балами).

Орієнтирами для вчителя в оцінюванні учнів виступають **групи обов'язкових результатів навчання історії та громадянської освіти, передбачені Державним стандартом базової середньої освіти**. У пропонованій програмі їх конкретизовано відповідно до кожної з тем. Водночас, оцінюючи учнів на навчальних заняттях, учитель має орієнтуватись також і на загальні результати, які є наскрізними для всього предмета, зокрема:

Учень:

- добирає джерела історичної та суспільно значущої інформації;
- використовує інформацію із суміжних галузей знань для характеристики минулих і сучасних суспільних подій, явищ, процесів;
- формулює та висловлює судження стосовно суспільних ідей з урахуванням власного досвіду, різних видів інформації;
- добирає логічні і достатні аргументи для підтвердження певного судження;
- дискутує стосовно важливих для суспільства питань минулого та сьогодення;
- створює безпечне середовище, вільне від утисків, насилля (булінгу), виявів нерівності або несправедливості;
- розвиває емоційний інтелект.